

МТС тэтимнээхтик үлэлиир

Самаан сайыммыт барахсан баранан эрэ, көмүс күлүн тийэн илэрэ курус да, үөрүүдээх да курдук. "Күлүнүгү киһи күлбүтүнэн" дээн этэллэрэ биһиги өбүгэлэрибит. Сааскыттан сааламмыт үлэ-хамнас: от үлэтэ, обуруот аһын, бурдук хомуура түмүктэнэрэ тирээн кэллээ. Ол курдук бурдук үүнэриитигэр былааннаахтык ылсан үлэлиир, улуус биир бөдөн тэрилтэтигэр — "Чурапчы МТС" ААО — ба хомуур үлэтин хаамытын билсизэ тийэн кэллим. Бу туһунан сиһилии тэрилтэ агронома Николай Иванович Корякин маньыгы кэпсэтэ:

— Бу саас 867 гектар сир ыһылдыбыта, онтон бурдугунан хомуурага 320 гектар, сүөһү аһылыгар 547 гектар, бу иһигэр Чурапчы энэр бааһыналарга 417 гектар сенажка аһааналлыбыта. Төлөйгө бригадир-агроном Сивцев Е.С. салалтатынан 250 гектар, Мырылаба Сергеев И.И. бааһынай хаһаайыстыбата 120 гектар, Хахыяха Герасимов Н.Р. бааһынай хаһаайыстыбата 80 гектарга бурдугу хомуурага анаан ыспытара. Бааһына сирин хорутууга ордук үчүгэйдик МТС уопуттаах үлэтигэр — механизатордар Федоров Г.А., Пономарев И.Н. күүскэ ылсан үлэлээбиттэрэ. Манна Одьулуун нэһилиэгин бааһынай хаһаайыстыбата (салайааччы Барашков С.С.) дуогабар быһытынан икки тракторынан үлэлээспитэ, Ыһыкы кэмигэр түмүктэннелибитэ. Ити кэнниттэн Хатылыга Харлампьев Н.И., салайааччылаах "Хатын Үрэх" бааһынай хаһаайыстыбатын 146 гектар кэннээх бааһынын сирин хорутан, дисклээн бэрриллбитэ, билигин хомуурага бэлэмнэнэллэр. Маны сэргэ урукку бырабылыбыт, иччитэхсинэн турбут Саарба Тирибит, Чокууда бааһыналарга чөлүгэр түһэрилиннилэр, Васильев Н.А. салайааччылаах "Трудовая коммуна" биригээдэ 5 километрдаах, Дорофеев О.А. биригээдэтэ 2 километрдаах күрүөнү сабыс-санаттан тутан балаһан ыһыгар бүтэрэр санаалаахтар. "Трудовая коммуна" салалтата бурдугу үүнэрээчилэргэ көмөлөһөн, аттаах бостуук анаан бааһыналары манатар. Ыһыкы ыйы сизмэтин уонна уматыгын толору кээмэинэн хаачыынныбыт, нэһиликтэргэ Ыһыкы сизмэтэ "Сахазернопродукт" ХЭТ нөһүө Нерюнгриттан тизин ажалан түнтэтиллибитэ.

Сенаж бэлэмнээһинэ сөбүгэр, атырдыах ыйын санатыгар сааламмыта эрэри, бу сайын ханнык да дьылтан ардахтаах буолан, сүгүн-сабын хомууру биэрбэтэ. Ол гынан баран, тэрилтэ күргүөмнээх үлэтинэн,

билиһи туругунан күнүгэ 40 тонна сенаж оһоһуллар, барыта 252 тонна буолла. Былаан быһыытынан Чурапчы энэр бааһыналарга 1375 тонна сенажтаныйлаахтаах хомуулууохтаах, оттон Төлөйгө уонна Мырылаба бурдук сиплэтэбинэн сибээстээн 208 гектар күөбүнэн, бурдугунан 112 гектар сир хомууларыгар тийдэ. Комбайннар өрөмүөннэнэн бурдук ситтэбинэ үлэлииргэ толору бэлэмнээхтэр. Үлэ өссө күүскэ тэтимнээхтик барыабын көсүлүк, пресс-подборщиктар тийибэттэрэ мэхэндэри үөскэтэр. ГСМ хаачылыгыта хомуур кэмигэр сытыгыт тура сылдыбыта, ыарахан балаһыанньаттан тахсаары улуус атын тэрилтэлэригэр изэ ылан үлэ барыта. Бэрт наадалаах туустааһын болпуруоһа билиһи кэмнэ дээрэ быһаарылла илик. Бу күнүгэ Саха Республикатын Тыл хаһаайыстыбатын министр Аяал Иванович Степанов салалталаах анал биригээдэ, ол иһигэр "Сахазернопродукт" ХЭТ генеральнай директору Илья Федорович Иванов, Тыл хаһаайыстыбатын министерствотун үүнээйи отделын кылаабынай специалиһа Александр Романович Поликарпов тахса сыдыан, улахан ынырыылаах сүбэ мунньабы ыһытылар, манна улуус баһылыгын маньыгы солбууааччы Николай Николаевич Попов, "Чурапчы МТС" ААО директору Николай Васильевич Оконешников туруорууларынан түмүгэр, техниканы булууга, уматык чааһыгар көмөлөһүм дээн министр эрэннэрдэ, биир пресс-подборщик бэрриллэрэ быһаарылынна. Түмүктээн эттэххэ, үлэбэ баар ыарахаттардан чаһыйбакка "Чурапчы МТС" ААО тэтимин ыһыктыбакка, өйүн-санаатын ууран туран, күһүн-кыаһын таба туһанан үлэлиир.

Сайын олус самыырдаах буолан, оттоһунна кээкэ ыарахаттары, үгүс күүмэйдэри биһиги улууспутугар эрэ буолбакка, атын да улуустарга үөскэттэ. Сүөһү аһылыга хана да кэмтэн наадалаах буолара көстөн турар суол. Онон сенаһы бэлэмнээһин бурдук хомуурунааһар кырата суох суолталаах буолла. Биһиги бары бу тэрилтэ үлэтэ-хамнаһа дьыл-хонук мэхэндэрин аахсыбакка суһал собуустук түмүктэниэ, улуус тыатын хаһаайыстыбатыгар улахан көмөлөөх буолуо дээн эрэнэбит.

Дмитрий СТРУЧКОВ,
"СО" анал. корп.

Саха сирин төрүт олохтоох омуктара абыс ыйдаах тыйыс тымныы дондуга олорор буоланнар, былыр-былыргыттан биир ытыктыыр уонна сүгүрүһэр тэриллэрэ — оһох. Көмүлүк оһохтон саалаан, араас буор уонна кирпииччэ оһох саха киһитин уһун кыһынны чысхаан тымныыттан харыстааччы уонна араҥаччылааччы буолар. Билигин дьэни сылытар, аһы астыыр оһохпутун оттоору сүүрбэччэли саһаан маһынан кыстыгы туоруубут. Хампа күөх ойуурбутун кэрдэн, күөх төлөн оҥостон бөһүөлэктэрибит аттынаагы тыабытын бүтэрдүбүт, аны сүүсчэкэ биэрэстэлээх сирдэртэн кэрдэн, уопутун оттунар кэмнэ

Чэпчэки сыаналаах 9-15 тыһыынча солкуобай чараас тимиртэн оһоһуллубут оһохтору атыылаһан туруоруу биридэ санаан көрдөххө сөптөөх курдугун иһин, кэнники сылларга ордук түбүктээх, ороскуоттаах буоларын умнумуохха. Манньык оһохтор 5-6 эрэ сыл баралларын олох бэйэтэ көрдөрдө. Билигин бары өртүнэн табыстаах оһобунан үгүс дьон КЧМ-5 "Комби" дээн 3-9 секциялаах, маһынан, чоһунан, гаһынан барытынан оттуллар оһохтору ордук сөбүлээн атыылаһар буоллулар. Холобур, 3 секциялаах оһох, дьээн урдугэ 2 метрээ 80 см. буоллаһына 270 кв.м. дьэри изнээх дьэни сылытар кыахтаах. 4

Эрдэттэн бэлэмнэниэххэ

олоробут. Кэлэр көлүөнэбэ үгүһү туһалыах аһылбаһытын улаханньык айгыраттыбыт.

Олохпут укулаата уларытар сылларыгар республикабыт бастагы президеһэ М.Е.Николаев дьонун-сэргэтин олоһун-дьаһаһын үөтүтэр сыалтан сүдү улахан суолталаах, тыа сирин нэһилиэнньэлээх пууннарын газ оттука көһөрүү туһунан анал программа оҥотторон, биэргэттэртэн, олоххо кириитин саалаабыт улахан үтүөлээх. Билигин программаны түргэн тэтиминэн килэрийи президенттэ В.А.Штыров быһаччы контурулулар сылдыар. Ол да иһин, кэнники сылларга, Бүлүү бөлөх, Нам оройуонугар үгүс бөһүөлэктэргэ гаһы тиздэнэр олохтоох нэһилиэнньэ оһохторун газ ситимигэр холбоон олус абыраннылар. Ааспыт сылтан өрүс илин энэринээри улуустарга газ турбатын улуу Өлүөнэ өрүһү туоратан, Мэгэ-Ханалас улуһун Павловскай бөһүөлэгиттэн саалаан газтааһын түргэн тэтиминэн тиздиллэн эрэр. Ол курдук, быһыл Майа, Хара, Аллараа-Бэстээх бөһүөлэктэригэр газ тиздиллэр ситимэ тардыллан, салгыы хабан, Амма, Чурапчы, Таатта, Уус-Алдан улуустарыгар 2010 с. дьэри тардыллыахтаах. Үлэ билиһи хаамытыттан көрдөххө, бу программа ыһыктыытыт кэмигэр толоруллар кыахха киридэ.

Дьэ, ол иһин хас биридии ыл эрдэттэн газ ситимэ тардыллан кэлиитин бэлэм көрсүөхтээх.

Дьон-сэргэ үбүн-аһын эрдэттэн суоттанарыгар, газ ситимигэр холбонууга ханнык ороскуоттары көрсөрүн, сүбэ быһыытынан тиздэбит. Газ сүрүн турбата дьэ аттынан аһар. Онон дьэбэ холбонууга ороскуотун дьэбэлээх хаһаайын уһунар. Биир метрээ траншеяны хаһы ороскуота 1,5 тыһыынча солкуобайга тэннээр. Оһобу атыылаһыны эмиз туһунан толкуйдуохха наада. Ордук билигин үгүс саһа дьэни туттааччылар манньыктары учуоттаныахтарын сеп.

секциялаах оһох 385 кв.м. изнээх дьэни сылытар. Маһы, чоһу даһаны кэмчилииргэ аһаммыт оһохтор. Газ кэллэбин, онно көһөрүүгэ газ оһох горелкатын ылан олордууга 20-30 мүнүүттэнэн туруоруохха сеп. 5-7 секциялаах оһохтору кыра тэрилтэлэр, биридиилээн предпринимателлэр атыылаһан базаларын ититиһэ туһаныахтарын сеп. Манньык оһохтор 500-730 кв.м. изнээх тутуулары ититэргэ аналлаахтар. Оһохтор билигин, 3 секциялаах 21 тыһыынча солкуобай, 4 секциялаах 25 тыһыынча солкуобай сыаналаахтар.

Сыллата сыана ыарыы турарын күннээри олохпуттан билэбит. Маны барытын учуоттаан, дьоммут-сэргэбит, үлэрин-аһарын сөптөөхтүк дьаһаннаһар дээн КЧМ-5 "Комби" дээн 3-7 секциялаах оһохтору Чурапчыга куорат сыанатынан атыылыырга Хотугулуу-илинни эргизэн хампаанньатын кытта кыттыһылаах, анал киһини үлэлэтэбит. Ааспыт сылга, СР Правительствота Орто-Халыма улуһун нэһилиэнньэлээх пууннарын таас чоһунан отторго анал дьаһал ылан, тендер ыһыктыарын кыһан, Хотугулуу-илинни эргизэн хампаанньата 200 КЧМ-5 "Комби" оһобу ажалан атыылаабыт опыттаах тэрилтэ. Маны таһынан Дьоксуоскайга манньык гаһынан оттуллар оһохтору атыылыыр. Оһох сыанатын төлүүр кэмтитин, кэпсэти быһыытынан, Ыйга дьэри уһаттарыахха, сороботун этинэн да төлүүххэ сеп. Эбэтэр билигин Россия сбербаньин филиалын нөһүө нэһилиэнньэбэ бэрриллэр 19% кредитинэн эмиз туһаныаххытын сеп.

Эрдэттэн саһаас хомуһан, Аллараа-Бэстээххэ базабыттан түргэник ажалан биэрэргэ үлэни ыһабыт. Саһаастары Чурапчы с. Держинскэй уул. 7 №-гэр, 41-273 тел. ылабыт.

Е. ПОПОВ,
Чурапчы олохтооһо.

УЛУУСКА АТЫРДЫАХ ЫЙЫН 26 КҮНҮНЭЭБИ ТУРУГУНАН
ҮҮТҮ ТУТТАРЫЫ НЭДИЭЛЭТЭЭБИ СВОДКАТА
(килограмм)

№	НЭҢИЛИЭКТЭР	Күһүгэ туттарыл- лар үүт	Үүтү туттарааччылар		Сүөһү өлүүтэ		Ньырай төрөөһү- нэ	Кулун төрөөһүнэ
			Киһигин аһсаана	Ол иһигэр б/х	Сылагы	Ыһах сүөһү		
1	Алабар	2500	122	10	44	6	401	91
2	Бахсы	2380	112	10	35	1	290	60
3	Болотонго	2800	87	14	83	13	419	73
4	Болуутур	2200	156	5	36	34	543	247
5	Арыылаах	2000	66	9	20	10	278	81
6	Кытаанах	2502	74	12	17	15	391	149
7	Мугудай	3854	130	4	10	3	503	82
8	Одьулуун	4600	182	4	15	15	605	144
9	Соловьон	3500	116	12	11	22	506	226
10	Сылай	3500	102	34	10	19	529	143
11	Төлөй	1872	60	2	14		206	91
12	Хаднар	2300	81	5	4	21	436	37
13	Хатыла	2256	115	19	67	35	373	106
14	Хайдахсөт	2158	113	15	3	12	452	70
15	Хонтобо	4200	180	10	6	8	706	122
16	Чапыр	3100	97	14	7	12	443	73
17	Чурапчы сэд.	3324	150	3	7	12	623	45
18	Туһа	1300	27	10			59	59
19	Мөддөхөн	450	15	3			79	15
20	"Чыаппара" ТХПК							
21	"Мөндөһөһөн" ТХПК							
Улуус урдугун:		50796	1985	215	389	238	7842	1914

Улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениета

Эдуард КУЗЬМИН.

Автор суругар этиллэр санаа
редакция позициятыгар мадды сеп түбэлэр
буолбатах. Сурукко ыйылллар чохчыллар
кырдыктаахтарыгар эппэтиннэни
автор тус бэйэтэ сүгөр.

Т. ТРОФИМОВА